

# Dmitro Gercûk

---

## Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили у Львові : історико-педагогічні аспекти діяльності (1908-1933 рр.)

---

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika 23, 367-377

---

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2014.23.29>

Дмитро ГЕРЦЮК

## **Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили у Львові: історико- педагогічні аспекти діяльності (1908–1939 рр.)**

**Słowa kluczowe:** Lwów, okres międzywojenny, Ukraińcy, edukacja.

Наприкінці XIX – початку XX ст. в українському національному середовищі Галичини прослідковується тенденція до розширення спектру суспільно-політичних, соціально-економічних, культурно-просвітницьких ініціатив, спрямованих на активізацію всіх сторін життя галицьких українців. Сформована широка мережа громадських товариств і організацій засвідчила про високі потенції української спільноти власними силами розв'язувати актуальні завдання, в умовах бездержавності вирішувати нагальні проблеми суспільно-політичного, економічно-господарського, культурно-освітнього характеру.

Попри досягнуті успіхи національного розвою, актуальним завданням для українства Галичини залишалося питання вищої освіти, відкриття власного українського університету. Ця проблема набула широкого громадсько-політичного розголосу, вона зайняло чільне місце у програмах і резолюціях різних політичних партій, гостро піднімалася українськими репрезентантами на трибунах галицького сейму і віденського парламенту. Апогею університетська справа досягла на початку XX ст., коли на арену політичної боротьби за український університет у Львові вийшла академічна молодь. Своєю безкомпромісною активною позицією через організацію віч, демонстрацій і аж до такої виняткової форми протесту в історії європейської вищої школи як масового виходу студентів із навчального закладу (сецесії) студентство суттєво активізувало громадську думку, солідаризувало суспільство, надало університетській справі широкого міжнародного резонансу.

Як засвідчило подальше розгортання подій, ставало очевидним, що австрійський уряд ще не скоро зважиться ініціювати відкриття українського університету, перевівши це питання в площину обіцянок і віддаленої перспективи. У прогресивних колах української інтелігенції проговорювалися шляхи виходу із цієї ситуації, напрацьовувалися різні шляхи уможливлення здобуття українською молоддю вищої освіти. Одним із таких варіантів, враховуючи складність суспільно-політичного контексту даного питання, стала ідея заснування українського відкритого приватного університету. Починаючи з 1902 р., ця пропозиція всебічно дискутувалася в широких колах українського громадянства. З'явився суспільний клич "Університет через підписку". Передбачалося, що через організовану підписку силами українського громадянства буде формуватися спеціальний добровільний національний податок, який і складатиме бюджет майбутнього приватного українського університету. Задум був очевидний: через реалізацію цієї ідеї засвідчити рішучість і наполегливість українців у вирішенні цього питання і кінцево змусити центральну владу у Відні надати приватному університету статусу державного<sup>1</sup>.

Втілювати цей план взялося Наукове товариство імені Шевченка у Львові (НТШ). Один з фундаторів першої модерної української політичної організації – Русько-української радикальної партії Михайло Павлик на засіданні філологічної секції НТШ 20 березня 1902 р. подав проект організаційних засад і статуту університету, підкресливши, що заснування такої установи саме на базі НТШ дало б змогу піднести освітній рівень українців та авторитет самого товариства<sup>2</sup>.

Однак, попри свою привабливість, справа відкритого вільного університету так і не була зреалізованою. Цьому зашкодили і відсутність широкої підтримки з боку верхівки тодішнього українського політикуму, науково-педагогічної еліти, і певний скептицизм галицького соціуму щодо реальності цього задуму.

Тим не менше вартісні в історико-педагогічному аспекті окремі заходи, що мали місце в контексті напрацювання ідеї українського університету. Мова йтиме передусім про проведення курсів вищої освіти, які розглядалися як такі, що мали підготувати ґрунт для майбутніх університетських студій, розбудити у молоді потяг до наукових знань.

Перші такого роду наукові курси відбулися у 1904 р. у Львові. Їх проведення ініціювало громадське об'єднання – "Товариство прихильників української літератури, науки і штуки", створене цього ж року за сприянням професора Львівського університету, відомого вже на той час історика М. Грушевського. Програмною засадою діяльності товариства

<sup>1</sup> А. Камінський, *Університет через підписку*, Чернівці 1902, с. 19.

<sup>2</sup> Цит. за: В. Качмар, *За український університет*, Львів 1999, с. 42.

ставилося за мету сприяти розвитку української культури і науки, підтримувати інтелігенцію з усіх українських земель<sup>3</sup>.

„Успіх цих курсів може бути фактом дуже знаменним для нашого культурного життя, як доказ зрілості справи національної вищої школи, не кажучи вже, що успіх сеї першої проби буде певно тільки початком організації дальших і ширших курсів того роду”, – так анонсувала цю непересічну освітньо-наукову подію газета “Діло”<sup>4</sup>.

Курси мали всеукраїнський характер, серед 135 його учасників було декілька десятків молоді із Наддніпрянської України. Фінансову підтримку проведенню курсів надав відомий український меценат Є. Чикаленко, який проживав на той час у Києві<sup>5</sup>.

Курси розпочали роботу 23 червня 1904 р. Вступну промову при їх відкритті виголосив голова товариства – проф. М. Грушевський, який змалював традицію вищої школи на Україні, починаючи з часів Київської Русі, її втілення в освітніх центрах Острога і Києва наприкінці ХУІ – початку ХУІІІ ст., наново піднесеної у Гадяцькому трактаті 1658 р., петиціях 1764–1767 рр. Окремо торкнувся доповідач і ситуації щодо справи українського університету в Галичині, підкресливши, попри спротив офіційних чинників, “величезний поступ у цій ідеї”. “Живе заінтересування сею справою широких кругів нашої суспільності, – твердив М. Грушевський, – являється дуже цінним показником культурного поступу її й дозрілості сеї самої справи вищої національної освіти”<sup>6</sup>.

Власне урядження цих курсів можна розглядати певною мірою виразом протесту проти ігнорування австро-угорськими властями спроб українців Галичини відкрити власну вищу освітньо-наукову інституцію. Михайло Грушевський був переконаний в успіхові розпочатої справи, але тим не менше вважав за необхідне всіляко готуватися до її реалізації. “Нім обставини, – уточнював він, – візьмуть прихильніший для нас оборот і зроблять можливим заснування публічних українських вищих шкіл, ми можемо і мусимо старатися використати кожду нагоду для того, аби зробити крок наперед в осягненні їх”<sup>7</sup>. На думку керівника цих курсів, слід прагнути “... аби ся перша спроба, зроблена нашим Товариством, випала так, аби могла заохотити до дальшої організації подібних курсів іще в ширших розмірах”<sup>8</sup>.

<sup>3</sup> *Енциклопедія українознавства*, том 9, Львів 2000, с. 3228.

<sup>4</sup> [http://gazeta.ua/articles/history-journal/\\_vikladav-grushevskij-strashenno-nudno/564369](http://gazeta.ua/articles/history-journal/_vikladav-grushevskij-strashenno-nudno/564369).

<sup>5</sup> І.К., *Українські наукові курси у Львові 1904 р. (Згадка в 25-ліття)*, „Діло”, ч. 147, 30 червня 1929.

<sup>6</sup> М. Грушевський, [Вступна стаття]. *Українсько-наукові курси вакаційні 1904 р. уряджені у Львові Товариством прихильників української літератури, науки і штуки*, Львів 1904, с. 6.

<sup>7</sup> *Таж же*.

<sup>8</sup> *Таж же*.

Це побажання знайшло своє втілення у найближчому часі. Група львівських науковців і громадських діячів у другій половині 1906 р. задалася метою створити окреме статутне товариство для проведення систематичної і цілеспрямованої лекційної роботи з метою поширення і популяризації серед українського населення наукових знань з різних ділянок природознавства і суспільного життя – економіки, політики, культури, мистецтва. Був напрацьований статут товариства, який у вересні 1906 р. після реєстрації Галицьким намісництвом набув чинності. Товариство отримало офіційну назву “Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили у Львові”. Можна припустити, що присвоївши цьому товариству ім’я видатного українського культурного діяча, просвітника, ревного захисника українського православ’я Петра Могили, його ініціатори прагнули тим самим підкреслити головне призначення, місію новоствореної громадської організації – нести в широкі маси знання, культивувати прагнення українців до здобуття вищої освіти.

20 грудня 1906 р. у приміщенні товариства “Руська бесіда” у Львові зібрався організаційний комітет у складі професорів Львівського університету О. Колесси і С. Рудницького, професора Львівської академічної гімназії І. Кокорудза, о. д-ра І. Жука, д-ра В. Левицького, де було прийнято ухвалу про скликання перших загальних зборів товариства<sup>9</sup>.

Однак, через певний збіг обставин (вибори до австрійського парламенту, службове відраджання одного із ініціаторів цієї справи О. Колесси до Відня та ін.), установчі збори товариства відбулися щойно 2 лютого 1909 р. Його учасниками стало 38 осіб, серед яких бачимо, крім вже вище згадуваних, імена відомих на той час провідників громадсько-культурного і освітнього-наукового життя українців Галичини – І. Раковського, І. Свенціцького, Ф. Колесси, В. Тисовського, М. Пачовського, І. Чапельського, В. Бачинського, В. Шухевича, І. Брика, М. Галушинського, О. Маковея, С. Федака, А. Будзиновського та ін. Таке солідне представництво відомих вчених-педагогів, громадських діячів обнадіювало на перспективність задуманої культурно-просвітницької акції. Суттєво й те, що мета новоствореного товариства припала до душі і прогресивному українству Наддніпрянщини, про свідчить участь у засіданні голів “Просвіт” із Кам’янця-Подільського, Катеринослава, Києва, Єлисаветграда та інших міст підросійської України<sup>10</sup>.

“Народинами будучого українського університету” назвав цю подію головуючий на зборах О. Колесса. Він закликав присутніх активно

<sup>9</sup> *З історії Товариства Українських Наукових Викладів ім. П. Могили*, „Діло”, 1936, ч. 289.

<sup>10</sup> М. Кріль, Н.Лешкович, *Товариство українських наукових викладів іменем Петра Могили (1908–1939 рр.)*, „Вісник Львівського університету, серія історична”, 2011, вип. 46, с. 432.

долучитися до виконання статутних завдань товариства, не обмежувати лекційну роботу тільки середовищем інтелігенції, але і якомога ширше, з метою “розширення світогляду”, охоплювати робітничі верстви і селянство. Наголошувалося на тісній співпраці з іншими культурно-освітніми товариствами, зокрема “Просвітою”, для якого новостворене товариство мало б стати своєрідною “школою для лекторів читалень”. Гості із-за Збруча висловили побажання поширити інформаційно-викладову діяльність Товариства і на Велику Україну.

Поява на суспільному видноколі нового українського громадського об’єднання була сприйнята позитивно. Так, друкований орган “Просвіти” – “Письмо з Просвіти” відзначало, що новостворене товариство, реалізуючи свої статутні завдання – ширити знання і просвіту при допомозі наукових і науково-популярних викладів українською мовою, видавничої діяльності, утримання бібліотек, музеїв та ін. стане “зав’язком першого українського народного університету”<sup>11</sup>.

По завершенні перших загальних зборів було обрано Головну раду у складі 11 чоловік. З позиції історичного часу і заслуг цього Товариства для української ідеї варто назвати прізвища тих осіб, які увійшли до його першого керівного складу: О. Колесса – голова, І. Кокорудз – заступник голови, І. Раковський – секретар, В. Левицький – касир, С. Рудницький, С. Томашівський, Ф. Колесса, І. Мерунович, В. Беринович, М. Волошин, В. Бачинський – члени. За час діяльності Товариства до 1939 р. його керманічами було 5 осіб: Олександр Колесса (1909–1920), Іван Раковський (1920–1922), Володимир Кучер (1922–1933), Іларіон Свенціцький (1933–1936), Денис Лукіянович (1936–1939). За цей період було проведено 14 загальних зборів Товариства. Загальні збори і чергові засідання Товариства відбувалися у приміщеннях різних українських громадських інституцій – малій і великій залі “Руської бесіди”, Науковому товаристві ім. Шевченка, Ставропігійському інституті, Українському Національному музеї тощо.

За час діяльності Товариства відбувалася ротація, змінювалися члени Головної ради. Оглядаючи список прізвищ членів, які тією чи іншою мірою долучалися до його роботи, можна, без перебільшення, стверджувати, що засадничі ідеї Товариства розділили десятки найбільш відомих у Галичині політиків, вчених-науковців, викладачів, письменників, правників, громадських діячів. Всі вони, незважаючи на свою професійну і службову зайнятість, вважали своїм громадянським обов’язком не лишатися осторонь суспільно-корисної праці, прагнули в той чи інший спосіб прислужитися справі національного освідомлення рідного народу. Підтвердженню цього слугують протоколи засідань Товариства, які були відшукані у приватних архівах і завдяки ентузіазму львівського історика

<sup>11</sup> *Нове українське товариство*, „Письмо з Просвіти”, 1909, ч. 2, с. 27.

Богдана Горбового у 2012 році впорядковані і перевидані окремою книгою<sup>12</sup>. Їхній аналіз яскраво засвідчує велику подвижницьку працю цілої когорти українських патріотів, які через роки існування Товариства прагнули змістовно наповнити його діяльність, виступали з ініціативами, вирішували питання поточного життя.

Якщо узагальнити діяльність Товариства в цілому, то можна стверджувати, що воно гідно зайняло свою нішу в процесах українського національного відродження у Галичині першої третини ХХ ст. Зусиллями його діячів українській спільноті краю були запропоновані різні форми поширення наукових знань – читання публічних лекцій, тематичні лекторії з різної тематики, авторські зустрічі, святкування ювілейних дат, організація бібліотек, читалень курсів тощо.

Найбільш продуктивним у діяльності Товариства виявився початковий період – роки, які передували початку Першої світової війни. Вже перші виклади, проведені членами Товариства, засвідчили про велике зацікавлення серед громадськості. На засіданнях Головної ради розроблялася і затверджувалася тематика викладів, друкувалися афіші, підбиралися лектори як із числа членів товариства, так і місцевих активістів – викладачів гімназій, керівників різних інституцій. Для прикладу, у 1909 р. відбулися виступи з наступних тем: “З історії української літератури” (О. Колесса), “Національно-культурний розвиток буковинської Русі-України” (О. Маковей), “Зміни в національному складі галицького населення” (В. Охримович), “Про будову землі” (С. Рудницький) та ін. Організацією викладів у Перемишлі від імені Товариства займався вчитель місцевої гімназії І. Елюй. В ході проведення лекцій практикувалося використання наочності і технічних засобів, зокрема читання окремих лекцій із історії мистецтва, географії супроводжувалося показами репродукцій і світлин через діапозитиви.

На загальних зборах у листопаді 1911 р. відзначалося, що вже добре поставлена лекційна робота у Львові, Перемишлі, Стрию, Самборі, і, зі слів голови Товариства О. Колесси, такі результати, як проведення 195 відчитів для майже 23-тисячної аудиторії слухачів є “поважним вкладом у нашу культурно-просвітню роботу”<sup>13</sup>.

Назагал, за перші чотири роки своєї діяльності Товариство організувало близько 800 викладів, які слухали понад 54 тис. осіб<sup>14</sup>. Для формування цільової аудиторії слухачів практикувалися виїзди лекторів на запрошення окремих культурно-освітніх і професійних товариств. Так, наприклад, голова Товариства інформував, що у 1909 р. читав лекції у львівських

<sup>12</sup> *Протоколи засідань Товариства українських наукових викладів імені Петра Могили (1906–1939)*, упорядн. Б. Горбовий, Львів 2012.

<sup>13</sup> *Там же*, с. 34.

<sup>14</sup> М. Кріль, Н. Лешкович, *Товариство українських наукових...*, с. 441.

товариствах “Зоря” і “Львівська Русь”, тернопільському “Міщанському братству”.

Починаючи з 1912 р., Товариство нав’язало тісні контакти із львівською “Просвітою” з метою організації спільного курсу вищої освіти. Був створений спільний комітет із представників двох організацій, які напрацювали програму курсу. Такий захід відбувався упродовж січня-березня 1913 р. Його учасниками стали 23 особи, які прослухали біля 300 викладів на різну суспільно-економічну, культурно-освітню тематику<sup>15</sup>.

Реалізовувалося і статутне положення щодо розбудови гуртків та філій Товариства у містах та повітах краю. Це питання постійно обговорювалося на зборах Товариства, налагоджувалися контакти із місцевими громадськими діячами, які брали на себе організацію первинних осередків Товариства. Згідно статуту, гурток створювався за участі трьох зацікавлених осіб, відповідно філія повинна була числити щонайменше 10 активістів. Станом на жовтень 1913 р. під патронатом Товариства наукових викладів імені Петра Могили у Галичині діяло 7 філій і 6 гуртків<sup>16</sup>.

Перші осередки були відкриті вже у 1909 році. Членами Товариства у Самборі стали викладачі місцевої гімназії О. Бойцун та І. Сілецький, вчительської семінарії – С. Кордуба і В. Волянський, судовий радник А. Конровський; у Стрию до лекційної діяльності долучилися Є. Калитовський, М. Темницький, В. Гуркевич, О. Тишинська та ін. Добре зарекомендували себе осередки в Рогатині (голова – М. Галушинський), Станіславові (голова – Ю. Чайківський).

З-поміж філій особливо слід виділити діяльність первинного осередку Товариства у Перемишлі. Починаючи з 1909 р., у місті діяв комітет Товариства, який щонеділі в осінні та зимові місяці проводив лекції з різних галузей знань<sup>17</sup>. Зростання інтересу до такої форми просвітницької роботи, потреба її відповідного планування та узгодження спонукало ініціаторів цієї справи створити гурток, який на початку 1912 р. було перетворено на філію. Маючи у Перемишлі великий актив авторитетних і дієвих громадських діячів із числа викладачів місцевої української гімназії, Українського дівочого інституту, філія спромоглася налагодити систематичні виклади, суттєво розширити їхню тематику, заповнити слухацькі аудиторії.

Якщо вдатися до порівняння, то Перемишльська філія Товариства у 1909–1912 рр. за кількістю охоплених слухачів (11531 осіб) впевнено тримала лідерські позиції, відповідно у Львові ця кількість становила – 9939, Станіславові – 5661, Рогатині – 5303, Тернополі – 2327<sup>18</sup>.

<sup>15</sup> *З історії Товариства Українських Наукових...*, ч. 289.

<sup>16</sup> *Протоколи засідань Товариства українських...*, с. 65.

<sup>17</sup> Грицак Є. *Перемиські виклади*, „Надсянська земля”, 1938, № 2, с. 3.

<sup>18</sup> *Наукові відчити товариства ім. П. Могили*, Центральний державний історичний архів України у Львові, ф. 736, оп. 1. спр. 6.



Візитною карткою філії Товариства у Перемишлі стала організація бібліотечної справи, продуктивна робота щодо наповнення бібліотечних ресурсів. У 1912 р. активісти філії домоглися приєднання до книгозбірні Товариства бібліотеки Перемишльської філії “Руської бесіди”, тим самим зосередивши в одному місці цінну літературу і періодичні видання. Під кінець 1913 р. у книгозбірні філії Товариства числився 1971 том різноманітної наукової і науково-популярної літератури, художніх видань тощо<sup>19</sup>. Один із дописувачів газети “Діло”, який, за його словами, мав змогу “в останніх роках приглядалися змаганням Виділу філії Товариства у Перемишлі у напрямі поширення бібліотеки, зацікавлення широких кіл громадянства рідною книжкою”, не без гордості стверджував, що товариство дбало про те, щоб український читач міг у своїй рідній бібліотеці дістати справді корисну книжку, що “дає добрий, здоровий духовий корм”. “Яка тільки книжка, – пише він, – появиться в книгарні, то вже мандрує до бібліотеки Товариства ім. П. Могили<sup>20</sup>”.

Лихоліття світової війни призупинило діяльність Товариства. Перший виклад від імені Товариства після звільнення Львова від російської окупації зробив відомий громадський діяч, правник С. Федак, якого окупаційна влада у 1915 р. як заручника вивезла до Києва. Власне його лекція на тему “Спомин з днів неволі”, яка відбулася 29 квітня 1917 р. у малій залі Музичного інституту ім. М. Лисенка, викликала велике зацікавлення у чисельній аудиторії львівського громадянства. Як писала газета “Діло”, доповідач “доторкнувся усіх проявів громадянського життя на Україні на полі національним, родинним та економічним”, його виклад справив велике враження, “з него можна багато навчитися [...]”<sup>21</sup>.

Приклад цього успішного викладу переконав членів Товариства у необхідності активно відновлювати лекційну діяльність серед української громади. Упродовж квітня-червня і листопада-грудня 1917 р. було прочитано 22 лекції<sup>22</sup>. З метою підвищення ефективності роботи, Товариство планувало перейти з осені 1919 р. до запровадження серії систематичних наукових курсів, однак, як було констатовано на загальних зборах 20.11.1920 р., владні структури не дали дозволу на їх проведення<sup>23</sup>.

На початку 20-х рр. Товариство активно долучилося до пошуку шляхів вирішення університетської освіти для української молоді. Як відомо, після утворення Другої Речі Посполитої польський уряд ухвалив низку постанов,

<sup>19</sup> Коваль Л. *Перемишльська філія Товариства українських наукових викладів ім. П. Могили в громадсько-політичному житті Галичини (1909–1939)*, [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya\\_2013\\_76\\_9.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya_2013_76_9.pdf)

<sup>20</sup> *Де і що читають перемиські українці*, „Діло”, 1939, ч. 44.

<sup>21</sup> „Діло”, 1917, ч. 100.

<sup>22</sup> *Протоколи засідань Товариства українських...*, с. 75.

<sup>23</sup> *Там же*, с. 239.

що обмежували доступ у Львівський університет української молоді із гімназійною освітою. Спроби української спільноти Галичини домогтися відкриття українського університету зазнали невдачі. Вихід із ситуації запропонували представники західноукраїнської інтелігенції – дійсні члени НТШ В. Щурат, І. Свенціцький, І. Крип'якевич, Б. Барвінський, В. Гарасимчук, які, після проведеної 19 серпня 1919 р. спеціальної наради, виступили з ініціативою заснування приватних університетських курсів<sup>24</sup>. Без офіційного дозволу влади вони були створені восени 1920 р. під патронатом НТШ, Національного музею і власне Товариства українських наукових викладів ім. П. Могили.

У протоколі засідання Головної ради Товариства від 21.11.1920 р. записано наступне: “У справі університетських курсів рішено: Після оголошення і акцентування першої серії звичайних викладів оголосити систематичні популярно-наукові виклади для студентів університету. Щоби не наразитися на заборону з боку польських властей виклади мають оголошувати *successive* (послідовно – *Д.Г.*) під окремими заголовками, найперше курс історії, відтак літератури і т.д. Своім порядком маєтсья дальше інтерпелювати польську владу в справі дозволу на офіційні університетські курси”<sup>25</sup>.

Вартісними з педагогічного боку є збережені у протокольних рішеннях Головної ради Товариства вказівки, рекомендації, настанови щодо організації та проведення таких курсів, акцентування на використанні лекторами різного роду активних форм навчання, виховному аспектові лекційної роботи: “... устроювати не тільки відчити, а й читання, дискусії, відвідини збірок. Та це не головна ціль. Головна річ – виховання. Тут вже треба мати на увазі цілість питань, що з цим вихованням в’яжуться. Замало осягнути одним викладом хвилиний ефект, треба розбурхати у слухачів жадобу знання, підсичувати її – повести науку систематично [...]. Лекції повинні об’єднувати в напрямі подвигнення народу з занепаду”<sup>26</sup>.

Постійний прес з боку владних структур змушував Товариство змінювати тактику своєї діяльності, урізноманітнювати форми лекційної роботи. У відповідь на заборону польською владою на початку 1923 р. тематичних лекційних курсів, які проводили упродовж 1922 р. члени Товариства – О. Терлецький, І. Брик, І. Свенціцький, І. Раковський, Я. Гординський, Ф. Колесса, С. Бaley, В. Щурат та ін., було запропоновано читання окремих лекцій, приурочених до різних подій. Із протоколів засідань Товариства відомо також і про започаткування авторських вечорів. Так, у 22 квітня 1926 р. у залі Музичного товариства імені

<sup>24</sup> Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т., т. 1, Львів: ЛНУ імені Івана Франка 2011, с. 80.

<sup>25</sup> *Протоколи засідань Товариства українських...*, с. 84.

<sup>26</sup> *Там же*, с. 85.

М. Лисенка відбувся авторський вечір члена Товариства, літератора Я. Цурковського<sup>27</sup>, згодом відомого українського психолога, винахідника контролографа – приладу для дослідження психологічних і психофізіологічних параметрів людини.

Позитивний резонанс в українському середовищі викликав цикл наукових лекцій в галузі українознавства, розпочатий членами Товариства у листопаді 1936 р.<sup>28</sup> „При великій участі як старшого громадянства, так і молоді” упродовж зимового періоду 1936-1937 рр. були заслухані доповіді на історико-правову тематику В. Старосольського („Юридична характеристика 4-х Універсалів Центральної Ради й Акту Злуки”), М. Кордуби („Княжа Україна і Європа”, „Україна козацької доби”), О. Терлецького „Україна і Європа”); мово- і літературознавчу – В. Сімовича („Становище української мови в сім’ї слов’янських народів”), М. Рудницького („Як оцінювати літературні твори”); природознавчу – В. Кубійовича („Зміни у стані населення українських земель у СРСР за останні роки”), І. Раковського („Астрономія ХУІІІ і ХІХ ст.”) та ін., всього 23 лекції<sup>29</sup>.

Беззаперечним здобутком Товариства у поширенні української ідеї, національного освідомлення українців галицького краю стали проведені у різні роки цикли тематичних лекцій, присвячених життю і творчості Т. Шевченка (1914, 1921, 1936, 1939), Академій на пошану І. Франка (1921), Лесі Українки (1938), Ю. Федьковича (1938).

31 травня 1939 р. був написаний останній протокол засідання Головної ради Товариства. Зміна політичної ситуації в Галичині унеможливила його подальшу діяльність. Товариство українських наукових викладів імені П. Могили більше 30 років твердо стояло на позиціях націстворення, справило помітний вплив на процеси національно-культурного життя українців Галичини першої половини ХХ ст.

Більше, ніж через 50 років, в умовах незалежної Української держави ідеї Товариства знову стали на службу розбудови українства. У 1994 р. відбулися установчі збори відновленого Товариства українських наукових викладів імені Петра Могили у Львові.

<sup>27</sup> „Діло”, 1926, 23 квітня.

<sup>28</sup> *Наукові виклади у Львові*, „Рідна школа”, 1936, ч. 22, с.331.

<sup>29</sup> М.Кріль, Н.Лешкович, *Товариство українських наукових...*, с. 445

## Summary

### **Petro Mohyla Ukrainian Scientific Exposition Community in Lviv: Historic and Educational Aspects of Activity (1908–1939)**

The article explores the preconditions of establishing the Ukrainian public organization in Galicia – Petro Mohyla Ukrainian scientific exposition community in Lviv (1908–1939 pp.), and its main stages of activity. It lays the focus on the organizational structure of the Community, its interaction with other cultural and educational organizations of Galicia; analyses the main forms and methods of spreading and popularizing among the Ukrainians the scientific knowledge from various areas of natural science, history, philosophy, literature, art – conducting public lectures, organizing the thematic courses of lectures, forming the library funds, creating the reading rooms etc. The author singles out the role of the Community in establishing the Ukrainian Secret University in Lviv; emphasizes in general its noticeable impact on the cultural and educational life of the Galician Ukrainians in the interwar period.

**Keywords:** Lviv, the Interwar Period, Ukrainians, education.